

Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet!

Zoals u onderhand wel zult weten, had ik in mijn jeugd drie broertjes en drie zusjes. De aansporende bezoeken van meneer pastoor hebben aan dat grote aantal zeker bijgedragen. Nu allerlei schandalen vanuit de katholieke kerk naar buiten komen, zou het in theorie niet al te boud zijn om de pastoor van een actievere rol dan alleen aansporen te verdenken. Want waarom zouden de aberraties van de geestelijkheid zich tot het misbruiken van kinderen beperken? Maar in ons geval was dit echt alleen theorie: de man was een onsmakelijke, dikke dienaar Gods, die ontzettend onaangenaam rook, onder meer naar sigaren en jenever. Aan beide had mijn moeder een gruwelijke hekel.

Naast zijn missie inzake de vermenigvuldiging was het komen bietsen van een sigaar en een borrel een minstens even grote drijfveer om maandelijks onaangekondigd binnen te vallen. Hij zal het op zijn urenlijst ongetwijfeld onder 'zielzorg' hebben ingevuld, maar ik heb hem nooit enig gewijd woord horen zeggen. Hij zei überhaupt niet veel. Het enige wat je hoorde, was het slurpen van het borreltje en het met driftige pufjes van zijn vlezige lippen blazen van kleine stukken sigarenblad. Oorlogssigaren zaten nogal lossig in het dekblad.

Het aantal kinderen was niet afwijkend in die tijd. Wel de verdeling. Mijn moeder kreeg eerst vier zoons en daarna drie dochters. Dat heeft mijn kijk op de wereld danig beïnvloed. Mijn zusjes heetten altijd 'de kleintjes'. Wij jongens deden aanvankelijk de boodschappen en in het weekend de vaat. Maar toen de meisjes groot genoeg waren, werden die taken door hen overgenomen. Ik vond dat volstrekt gewoon; wij hadden het immers ook jaren gedaan. Maar langzaam werd het logisch dat de meisjes ál het onaangename werk deden. Dat beeld vestigde zich in mijn geest en zo keek ik ook naar de wereld. Ik was me totaal niet bewust van enige bevooroordeeldheid.

Uit die dromerige toestand werd ik ruw gewekt door de vriendinnetjes die ik kreeg. Mij werd prinsengedrag of erger verweten, en om de haverklap kreeg ik theedoeken of bossen bestek in mijn handen geduwd. Daarbij draaiden de dametjes de ogen ten hemel om uiting te geven aan hun verontwaardiging. 'Zijn vader doet thuis kennelijk ook niks, net als jouw vader', hoorde ik een moeder ooit in de keuken smiespelen. De geëmancipeerde dames in de opleiding tot psychotherapeut ontnamen me de restanten van mijn illusies...

In de hulpverlening is inzicht in de stand van je eigen vizier tegenover allerlei zaken van groot belang. De u ongetwijfeld bekende definitie van 'een alcoholist' maakt dat mooi duidelijk: 'Een alcoholist is iemand die meer drinkt dan zijn dokter.' Je eigen drankgebruik bepaalt in hoge mate wat je van de inname van anderen vindt.

In onze SCEN-groep bespreken we van tijd tot tijd ieders eigen

gevoelens over wat voor hem of haar ondraaglijk lijden is. Als je je daarvan niet bewust bent, heb je ook niet door hoe je eigen gevoelens je manier van kijken kunnen beïnvloeden en is het een stuk moeilijker om je in het lijden van de patiënt in te voelen. De chique dokter blijkt veel vaker met terminale patiënten over 'ontluistering' te spreken als reden voor ondraaglijkheid. Weer anderen brengen zonder het te beseffen vaker dan gemiddeld de groeiende afhankelijkheid als niet te verdragen factor ter sprake. Dat alles heeft meer met de dokter dan met de patiënt te maken. Tijdens mijn studie behandelden wij een onderzoek waarbij tien psychotherapeuten met dezelfde tien patiënten spraken. Ieder schreef over elk van de patiënten een kort rapport. De zo verkregen honderd rapporten werden geanonimiseerd aan analisten gegeven, die de tien rapporten over elk van de patiënten eruit probeerden te vissen. Maar de uitkomst was dat zij wél konden vaststellen welke tien rapporten door elk van de psychotherapeuten waren geschreven, maar niet welke rapporten bij welke patiënt hoorden. De ervaringen, de visie en de emotionele toestand van de therapeuten bleken belangrijker factoren te zijn dan de eigenschappen van de patiënten.

'Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet' blijkt niet alleen een kinderspelletje. Wát je ziet, wordt in hoge mate bepaald door je ervaringen en wat je daarmee hebt gedaan. Ook je actuele situatie speelt een grote rol. Wie goede nota neemt van hoe er op hem of haar wordt gereageerd, kan veel leren over de eigen vertekeningen. Daarom is deelname aan een intervisiegroep ook zo nuttig. Daar krijg je – bij voldoende veiligheid – gratis en voor niks de feedback die je nodig hebt om te weten wat je uitstraalt, hoe je overkomt én hoe je de wereld, je patiënten, waarneemt. En dat inzicht is nodig om anderen echt te begrijpen.

Hans van der Voort
hvdvoort@knmg.nl